

Piotr Konieczny

NARODOWY UNIWERSYTET KSZTAŁCENIA NA ODLEGŁOŚĆ (UNED) W HISZPANII – 40 LAT W SŁUŻBIE EDUKACJI USTAWICZNEJ

Wstęp

W przypadku instytucji długiego trwania, jakimi zwykle się określać tradycyjne uniwersytety, jubileusz 40-lecia funkcjonowania danej jednostki akademickiej może wydawać się dla wielu dorobkiem stosunkowo skromnym, tj. takim, który warto – dla formalności – odnotować, ale który być może nie zasługuje jeszcze na gruntowne analizy i opracowania. Czymże jest bowiem wspomniany powyżej okres wobec faktu, iż najstarsze europejskie uniwersytety liczą sobie przynajmniej kilka stuleci.

A jednak Narodowy Uniwersytet Kształcenia na Odległość (*Universidad Nacional de la Educación a Distancia*), zwyczajowo określane skrótem UNED, wymyka się tradycyjnym porównaniom. Specyfika jego 40-letniej już aktywności uprawnia do tego, by przyjrzeć mu się nieco bliżej, dokonując głębszej, indywidualnej analizy. W tym relatywnie krótkim okresie UNED przebył bowiem bardzo długą drogę, od młodej, zdobywającej sobie dopiero społeczne zaufanie placówki do miana największego hiszpańskiego uniwersytetu i drugiego co do wielkości w Europie, po brytyjskim Open University (Dziewulak 2012, s. 7).

Przyglądając się bliżej godłu Uniwersytetu, można dostrzec na nim następujące motto: *Mądrość bowiem jest ruchliwsza od wszelkiego ruchu (Omnibus mobilibus mobilior sapientia/La sabiduría se mueve más que todas las cosas que se mueven)*. Słowa te zaczerpnięte z Księgi Mądrości Starego Testamentu klarownie wpisują się w specyfikę misji edukacyjnej UNED. Zgodnie z wykładnią uczelni zasadza się ona na rozpowszechnianiu wiedzy wśród jak największej liczby zainteresowanych, niezależnie od napotykanych barier przestrzennych oraz na dążeniu do ciągłego postępu i rozwoju, do kształtowania pozytywnych zmian wokół uniwersytetu.

Geneza kształcenia na odległość w Hiszpanii

Pierwsze hiszpańskie doświadczenia związane z kształceniem na odległość sięgają początków XX stulecia. To właśnie w 1903 r. Julio Cervera Baviera utworzył w Walencji Wolną Szkołę Inżynierską (*Escuela Libre de Ingenieros*) zajmującą się nauczaniem korespondencyjnym (García Aretio

L. 1999, s. 16; García Aretio L. 2001, s.164; García Aretio L. 2006, s. 18). I choć wkrótce potem powstało kilka innych prywatnych inicjatyw wykorzystujących tego typu kształcenie, prawdziwy impuls do jego rozwoju dały przemiany społeczne lat 60. Coraz więcej Hiszpanów zaczęło postrzegać edukację jako swoistą inwestycję, środek umożliwiający awans społeczny oraz poprawę warunków życia. Funkcjonujący wówczas system oświaty nie był w stanie sprostać wszystkim tym oczekiwaniom. W 1962 roku zainicjowano projekt Liceum przez Radio (*Bachillerato radiofónico*), zaś rok później powstało Narodowe Centrum Szkolnictwa Średniego przez Radio i Telewizję (*Centro Nacional de Enseñanza Media por Radio y Televisión*), przekształcone w 1968 r. w Narodowy Instytut Szkolnictwa Średniego na Odległość (*Instituto Nacional de Enseñanza Media a Distancia – INEMAD*). W omawianym okresie miało również miejsce wiele prywatnych inicjatyw ukierunkowanych na podniesienie poziomu edukacyjnego w kraju. Na Wyspach Kanaryjskich, gdzie wg danych Ministerstwa Edukacji i Nauki poziom analfabetyzmu osiągał w połowie lat 60. ponad 30% (Strona internetowa Radia ECCA) zostało uruchomione – w 1965 r. – Radio ECCA (*Emisora Cultural Canaria*). Twórca przedsięwzięcia, jezuita Francisco Villén, wzorując się na kolumbijskiej radiostacji Sutatenza, dał możliwość uzupełnienia wykształcenia pracującym w rolnictwie mieszkańcom wysp. Stworzył przy tym system nauczania, składający się z trzech elementów: środków dydaktycznych (wówczas głównie materiałów drukowanych), lekcji radiowej oraz opieki ze strony nauczyciela (w formie stacjonarnej lub na odległość).

W 1970 r. została ogłoszona nowa ustawa edukacyjna (*Ley General de Educación*), która po raz pierwszy zawarła regulacje dotyczące kształcenia na odległość. Zgodnie z jej wytycznymi, pięć lat później powołano do życia Narodowy Instytut Kształcenia Licealnego na Odległość (*Instituto Nacional de Bachillerato a Distancia – INBAD*) oraz – w 1979 r. – Narodowe Centrum Edukacji Podstawowej na Odległość (*Centro Nacional de Educación Básica a Distancia – CENEBAD*). Za sprawą powstałego w 1972 r. Narodowego Uniwersytetu Kształcenia na Odległość, przemiany dokonujące się w omawianej tu dziedzinie edukacji dotyczą również sfery szkolnictwa wyższego

Powstanie Narodowego Uniwersytetu Kształcenia na Odległość

Formalne utworzenie Uniwersytetu zostało poprzedzone ukonstytuowaniem się w 1971 r. Komisji Zarządzającej (*Comisión Gestora*), mającej na celu stworzenie odpowiednich warunków dla powołania nowatorskiej – jak na Hiszpanię – jednostki akademickiej. Wykorzystując doświadczenia z innych krajów, dążono do tego, by nowy Uniwersytet przy zastosowaniu metod kształcenia na odległość objął swym zasięgiem te sektory hiszpańskiego społeczeństwa, które z rozmaitych przyczyn nie miały możliwości lub napotykały poważne przeszkody w podejmowaniu nauki na studiach wyższych. Rok

później, na mocy dekretu z 18 sierpnia 1972 r. został utworzony Narodowy Uniwersytet Kształcenia na Odległość mający statut uczelni publicznej podległej Ministerstwu Edukacji i Nauki.

Struktura i organizacja Uniwersytetu

Z punktu widzenia sposobu zarządzania uczelnią UNED wykazuje podobne cechy jak tradycyjne uniwersytety. Zasady wyboru jego władz oraz ramy ich działania są warunkowane przez zapisy prawne Ustawy Uniwersyteckiej (*Ley Orgánica General*) z 2001 i 2007 r. oraz Statutów UNED z 1985, z 2005 oraz z 2011 r. Zgodnie z ich treścią, najwyższym organem kolegialnym uczelni jest Senat (*Claustro Universitario*) składający się z przedstawicieli całej wspólnoty akademickiej, tj. kadry profesorskiej, personelu administracyjnego oraz studentów, łącznie zasiada w nim ponad 300 osób. Jego pracom przewodniczy rektor. Na posiedzeniach Senatu – podobnie jak ma to miejsce w przypadku innych uczelni – dyskutowane są najważniejsze kwestie związane z funkcjonowaniem uniwersytetu. Innym istotnym organem mającym wpływ na kierunek rozwoju UNED jest jego Rada Społeczna (*Consejo Social*). W związku z tym, iż swój skład tradycyjnie zasila o przedstawicieli różnych środowisk, jej funkcjonowanie można interpretować jako wyraz otwarcia się społeczności akademickiej na świat zewnętrzny, liczenia się z opinią społeczności lokalnej. Organem kolegialnym, który posiada istotną władzę wykonawczą jest – zgodnie ze statutem uczelni – Rada Zarządzająca (*Consejo de Gobierno*). W jej skład (maksymalnie 50 osób) wchodzi m.in. wybrani członkowie Senatu oraz Rady Społecznej. Jej głównym zadaniem jest wprowadzenie w życie strategii i programów zaopiniowanych wcześniej przez Senat, poprzez odpowiednie zarządzenia adresowane do odpowiednich jednostek.

Poszczególnymi Wydziałami oraz Szkołami Technicznymi zarządzają wyłaniane spośród ich członków Rady (*Juntas*), których pracom przewodniczą Dziekani bądź Dyrektorzy (w przypadku Szkół Technicznych).

Siedziba główna uczelni mieści się w Madrycie. W jej skład wchodzi następujące wydziały: Edukacji (*Facultad de Educación*), Filologii (*Facultad de Filología*), Filozofii (*Facultad de Filosofía*), Geografii i Historii (*Facultad de Geografía e Historia*), Nauk Ekonomicznych i Zarządzania (*Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales*), Nauk Politycznych i Socjologii (*Facultad de Ciencias Políticas y Sociología*), Nauk Ścisłych (*Facultad de Ciencias*), Prawa (*Facultad de Derecho*) oraz Psychologii (*Facultad de Psicología*). Ponadto w obręb UNED zostały włączone dwie placówki politechniczne: Wyższa Szkoła Techniczna Inżynierii Przemysłowej (*Escuela Técnica Superior de Ingenieros Industriales*) oraz Wyższa Szkoła Inżynierii Informatycznej (*Escuela Técnica Superior de Ingeniería Informática*). Każda z wymienionych jednostek składa się z odpowiednich departamentów zajmujących się dydaktyką oraz badaniem określonego aspektu nauki.

Oprócz siedziby głównej w obręb Uniwersytetu wchodzi również Centra Stowarzyszone (*Centros Asociados*), umiejscowione w innych hiszpańskich miastach oraz za granicą. Zgodnie ze statutem uczelni mają one za zadanie wypełniać wiele ważnych funkcji. Ich zasadniczym celem jest niewątpliwie ułatwienie komunikacji między centrum uczelni a jej studentami. Za ich pośrednictwem można dokonać zapisu na studia czy też przystąpić do egzaminu sprawdzającego. Dążąc do tego, by okres studiów był przez osoby kształcące się na odległość wykorzystany możliwie jak najefektywniej, Centra Stowarzyszone oferują swym studentom szerokie wsparcie. Do najbardziej znaczących jego form należy: doradztwo akademickie, konsultacje, dostęp do bibliotek i mediotek, uczestnictwo w wydarzeniach kulturalno-naukowych. W chwili obecnej uczelnia posiada 61 Centrów Stowarzyszonych rozmieszczonych w całej Hiszpanii.

Centra za granicą zlokalizowane są w następujących krajach: Argentyna (Buenos Aires), Belgia (Bruksela), Brazylia (São Paulo), Francja (Paryż), Gwinea Równikowa (Malabo, Bata), Meksyk (Meksyk), Niemcy (Frankfurt nad Menem), Peru (Lima), Szwajcaria (Berno), Wenezuela (Caracas), Wielka Brytania (Londyn). Studenci UNED mają również możliwość przystępowania do egzaminów w Berlinie, Bogocie, Monachium, Nowym Jorku, Rzymie, Santiago de Chile. W miastach tych nie funkcjonują jednak placówki o statusie Centrum Stowarzyszonego.

Podział uczelni na siedzibę główną oraz jej *ośrodki zamiejscowe* warunkuje organizację i pracę tamtejszej kadry akademickiej. Jak podkreśla L. García Arieto (2006, s. 29–31), w obrębie UNED można wyróżnić dwie kategorie wykładowców, tych pracujących na co dzień w Madrycie oraz tych, którzy swą uniwersytecką aktywność prowadzą w Centrach Stowarzyszonych. Pierwsi z wymienionych koncentrują swoje działania na sferze dydaktycznej oraz badawczej w obrębie danej dziedziny naukowej. Od strony prawno-administracyjnej ich funkcjonowanie w ramach uniwersytetu (sposób zatrudniania, powierzania odpowiednich stanowisk) nie różni się od zasad obowiązujących na pozostałych hiszpańskich uczelniach. Co charakterystyczne jednak dla UNED i innych tego typu placówek, profesorowie ci nie prowadzą zajęć w tradycyjnej, stacjonarnej formie. Wykorzystując metodologię kształcenia na odległość, opracowują treści prowadzonych przez siebie przedmiotów oraz przygotowują odpowiednie środki dydaktyczne. W trakcie trwania kursu udzielają niezbędnych wskazówek zarówno wykładowcom z Centrów Stowarzyszonych, jak również zainteresowanym studentom. Używają do tego rozmaitych form komunikacji, poczynając od konsultacji telefonicznych, poczty, platformy wirtualnej, na organizowaniu wideokonferencji oraz emitowaniu programów radiowo-telewizyjnych kończąc.

O ile jednak głównym zadaniem profesorów pracujących w Siedzibie Głównej UNED jest troska o zawartość merytoryczną realizowanego kursu, o tyle ukierunkowywanie studentów, wyjaśnianie pojawiających się

wątpliwości, leży w gestii ich odpowiedników w Centrach Stowarzyszonych. Nieprzypadkowo określa się ich mianem profesorów-opiekunów (*profesores tutores*). Motywując, wspierając, a często również inspirując do dalszych poszukiwań naukowych są wyrazem personalizacji procesu nauczania na odległość (García Arieto 2006, s. 31), nadawania mu *ludzkiej twarzy*. Konsultacje te przybierają formę zarówno osobistych spotkań, jak i kontaktu na odległość.

Zgodnie z oficjalnymi danymi, w chwili obecnej w Siedzibie Głównej UNED zatrudnionych jest 1496 wykładowców, zaś w Centrach Stowarzyszonych pracuje 7154 profesorów-tutorów (Strona internetowa UNED).

Aktywność UNED nie ogranicza się tylko i wyłącznie do dydaktyki. Uczelnia prowadzi również zakrojone na szeroką skalę badania mające przyczynić się do zwiększenia efektywności realizowanego kształcenia. W obrębie uczelni uruchomiono szereg specjalistycznych jednostek ukierunkowanych na ten właśnie cel. Wśród nich warto wyróżnić:

- Uniwersytecki Instytut Kształcenia na Odległość (*Instituto Universitario de Educación a Distancia – IUED*) – koncentruje swe wysiłki na szkoleniu nauczycieli, ocenie środków i metod dydaktycznych oraz promowaniu badań w dziedzinie kształcenia na odległość.
- Centrum Projektowania i Produkcji Środków Audiowizualnych (*El Centro de Diseño y Producción de Medios Audiovisuales – CEMAV*) – tworzy nagrania radiowe oraz telewizyjne, które za pośrednictwem wybranych kanałów Narodowego Radia Hiszpańskiego oraz państwowej telewizji docierają zarówno do studentów UNED, jak i do wszystkich zainteresowanych odbiorców.
- Centrum Innowacji i Rozwoju Technologicznego (*El Centro de Innovación y Desarrollo Tecnológico – CINDETEC*) – skupia się na efektywniejszym wykorzystaniu technologii teleinformatycznych we wszystkich sferach funkcjonowania uczelni: badaniach, zarządzaniu oraz w procesie nauczania/uczenia się.
- Innova. Sekcja Innowacji UNED (*Innova. Sección de Innovación de la UNED*) – prowadzi prace ukierunkowane na tworzenie nowych rozwiązań technicznych w dziedzinie kształcenia na odległość, w tym m.in. aktualizację dotychczasowych serwisów i platform edukacyjnych.

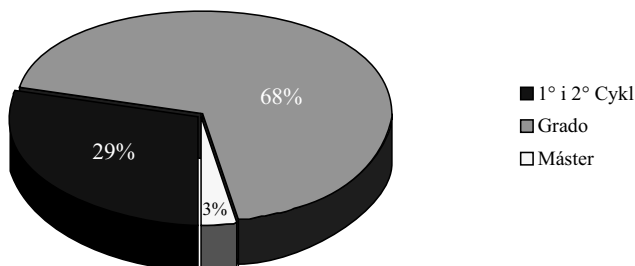
Studia w UNED

Mimo cech szczególnych, Narodowy Uniwersytet Kształcenia na Odległość – podobnie jak inne hiszpańskie uczelnie – stanowi integralną część Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Fakt ten ma swoje przełożenie na wiele aspektów codziennego funkcjonowania UNED, w tym m.in. na kształt oferty edukacyjnej, kierowanej do potencjalnych studentów. Na mocy Dekretu Królewskiego z 2007 r. (*Real Decreto 2007*), dokonano przeobrażenia hiszpańskiego systemu kwalifikacji i dyplomów, tak by odpowiadał rozwiązaniom

obowiązującym w innych państwach europejskich. Wprowadzono więc podział na studia na poziomie licencjata/bakałarza (trzyletnie lub czteroletnie *Estudios Oficiales de Grado*), magistra (roczne lub dwuletnie *Estudios Oficiales de Máster*) oraz doktora. W programie hiszpańskich uczelni, w tym UNED, spotkać można jednak jeszcze wiele kursów realizowanych dla studentów, którzy rozpoczęli kształcenie zgodnie z wcześniejszymi regulacjami prawnymi. Mowa tu o tzw. pierwszym, zwykle trzyletnim, cyklu studiów prowadzącym do otrzymania dyplomów: *diplomado*, *arquitecto técnico*, *ingeniero técnico* oraz drugim – dwuletnim – cyklu studiów, których zwieńczeniem są tytuły *licenciado*, *arquitecto* oraz *ingeniero* (Gmerek 2011, s. 233–234, Mosakowski 2001, s. 42–44).

W roku akademickim 2012/2013 UNED skierował do swych odbiorców ofertę składającą się z 27 kierunków na poziomie *Estudios de Grado*, 53 na poziomie magisterskim oraz 44 programów prowadzących do uzyskania stopnia doktora. Wśród jednostek uniwersyteckich, które oferują największą liczbę kierunków studiów – w ramach dwóch pierwszych poziomów – przodują Wydziały Prawa (*Grado* – 3 kierunki, *Máster* – 11), Edukacji (*Grado* – 2, *Máster* – 8), Nauk Ścisłych (*Grado* – 4, *Máster* – 5), a także dwie Wyższe Szkoły Techniczne, Inżynierii Przemysłowej (*Grado* – 4, *Máster* – 4) oraz Inżynierii Informatycznej (*Grado* – 2, *Máster* – 7).

Jak pokazują dane Ministerstwa Edukacji, Kultury i Sportu (*Ministerio de Educación, Cultura y Deporte – MEC*), w ubiegłym roku akademickim, tj. 2011/2012, w ramach wszystkich studiów licencjackich i magisterskich (*Estudios de Grado*, dawny 1° i 2° cykl oraz *Máster*) naukę pobierało w UNED 185 910 studentów, co stanowiło 12% wszystkich osób studiujących na hiszpańskich uniwersytetach w owym czasie (wykres 1).

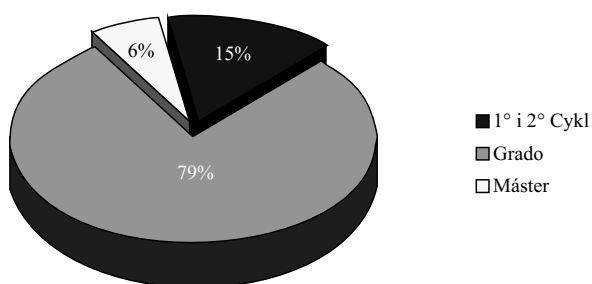

Wykres 1. Studenci UNED w roku akademickim 2011/2012 – podział ze względu na poziom studiów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Datos y cifras del sistema universitario español. Curso 2012–2013* (2012), Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Madrid, s. 11, http://www.mecd.gob.es/dctm/sue/datos-y-cifras-sistema-universitario-espanol.pdf?documentId=0901e72b_814eed28, otwarty 23.01.2013.

Na każdym z wyszczególnionych powyżej poziomów studiów nieznacznie większy odsetek stanowiły kobiety. W przypadku *Estudios de Grado* wyniósł on 55% ogółu studiujących, na poziomie magisterskim: 52%, zaś w przypadku osób pobierających naukę w ramach 1° i 2° cyklu: 53%.

Zdecydowana większość studiujących w UNED – na poziomie licencjackim i magisterskim – to obywatele hiszpańscy. Zaledwie 3,4% ogółu stanowią obcokrajowcy. W roku akademickim 2011/2012 ich całkowita liczba na ww. etapie studiów wyniosła 6 353 osoby. Największą popularnością cieszyły się wśród nich *Estudios de Grado* (wykres 2).

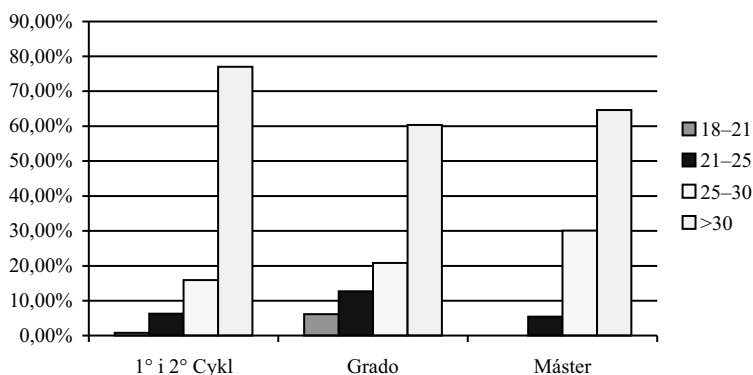

Wykres 2. Zagranciczni studenci w UNED – podział ze względu na poziom studiów (rok akademicki 2011/2012)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Edukacji, Kultury i Sportu, <http://www.mecd.gob.es/educacion/universidades/estadisticas-informes/estadisticas/alumnado.html>, otwarty 23.01.2013.

Studia na poziomie licencjackim i magisterskim cieszą się dużym zainteresowaniem wśród osób powyżej 30 roku życia. W każdej z omawianych tu ścieżek edukacyjnych ich odsetek przekracza 60%. Największy (77% ogółu studiujących na danym poziomie) występuje w przypadku studentów dawnego 1° i 2° cyklu. Dostosowując się do wytycznych Procesu Bolońskiego, UNED nie oferuje już w ich obrębie nowych kierunków. Stąd też ich odbiorcami są jedynie osoby kontynuujące naukę (wykres 3). Wspomniana statystyka wyróżnia się znacząco na tle całego hiszpańskiego szkolnictwa wyższego. Średni odsetek udziału osób powyżej 30 r.ż. – w skali kraju – to odpowiednio: 20,5% dla studentów 1° i 2° cyklu, 16,9% w ramach *Estudios de Grado* oraz 34,9% na studiach magisterskich.

Warto nadmienić, iż wg danych uczelni edukację na studiach doktoranckich oferowanych przez UNED (44 programy) pobiera obecnie 957 osób (strona internetowa UNED).

Wykres 3. Studenci UNED w roku akademickim 2011/2012 – podział ze względu na wiek i poziom studiów

Źródło: Tamże.

Co istotne jednak, Uniwersytet ten konstruuje swą ofertę edukacyjną nie tylko pod kątem osób, które chcą uzyskać oficjalny – uznawany przez Ministerstwo – dyplom licencjata, magistra czy doktora. Zgodnie ze Statutem uczelni, jednym z głównym jej celów jest „tworzenie i rozwijanie programów kształcenia ustawicznego, upowszechnianie kultury, doskonalenie i aktualizacja umiejętności zawodowych” (García Arieto 2006, s. 27). Dążąc do realizacji powyższych postanowień, UNED wprowadził do swej oferty wiele kursów, których charakter i specyfika wychodzą naprzeciw idei uczenia się przez całe życie.

Przykładem może być szereg kierunków, których program nie jest odgórnie regulowany przez ministerialne normy (*enseñanza no reglada*), a które często bywają określane mianem studiów podyplomowych (*estudios de post-grado*). Ich ukończenie prowadzi do otrzymania tytułu nadawanego samodzielnie przez UNED (*título propio*) lub też odpowiedniego dyplomu.

Kształcenie to odbywa się w ramach kilku programów. Pierwszy z nich kładzie nacisk na specjalizację studenta w konkretnej dziedzinie wiedzy (*Programa de Especialización*). Daje możliwość nauki na trzech poziomach prowadzących do otrzymania następujących tytułów:

- Ekspert (*Experto Universitario*) – najniższy poziom specjalizacji, warunkiem rozpoczęcia nauki jest wcześniejsze ukończenie studiów *Estudios de Grado* bądź posiadanie któregoś z następujących tytułów: *licenciado*, *diplomado*, *ingeniero técnico*, *arquitecto técnico*. Dopuszcza się również możliwość uczestniczenia w kursie osób bez tytułu uniwersyteckiego, które udokumentują odpowiednie doświadczenie zawodowe w dziedzinie, której studia dotyczą. Wymogiem ukończenia kursu – trwającego maksimum jeden rok – jest zazwyczaj uzyskanie 20 punktów ECTS.

- Specjalista (*Especialista Universitario*) – średni poziom specjalizacji, wymogiem jest ukończenie jednego z wyszczególnionych wcześniej etapów studiów. Ukończenie kursu jest możliwe po uzyskaniu minimum 30 punktów ECTS. Z reguły nauka na tym poziomie trwa jeden rok.
- Mistrz (*Máster No Oficial*) – najwyższy poziom specjalizacji, na którym nauka trwa od jednego do dwóch lat. Wymaga się, by kandydaci posiadali jeden z tytułów uniwersyteckich. Ukończenie kursu jest warunkowane uzyskaniem minimum 60, maksymalnie 120 punktów ECTS, w zależności od jego rodzaju.

Kolejny program skierowany jest do nauczycieli posiadających jeden z tytułów uniwersyteckich, którzy pragną podnieść swoje kwalifikacje (*Programa de Formación del Profesorado*). Po ukończeniu sześciomiesięcznego kursu i uzyskaniu 6 punktów ECTS otrzymują stosowny dyplom zaświadczaający o ich uczestnictwie. W roku akademickim 2012/2013 UNED oferował 106 tego typu szkoleń realizowanych na większości wydziałów. Ich tematyka bywa niezwykle szeroka, o czym świadczą tytuły niektórych z nich: *Administracja i zarządzanie systemami operacyjnymi; Chemia w życiu codziennym; Ciało w filozofii i psychoanalizie; Kim jesteśmy i dokąd zmierzamy? Pochodzenie i ewolucja człowieka; Motywacja w nauczaniu języków obcych; Muzyka a zdrowie: wprowadzenie do muzykoterapii; Nauczanie języka angielskiego jako obcego; Podstawy współczesnego języka greckiego; Rozwój kompetencji kadry zarządzającej w placówkach edukacyjnych; Wprowadzenie do astrofizyki.*

Jeszcze bogatszą ofertę (122 szkolenia) prezentuje UNED w obrębie Programu Kształcenia Otwartego (*Programa de Enseñanza Abierta*). W odróżnieniu jednak od wcześniejszych kursów, skierowany jest on do wszystkich zainteresowanych, bez wymogu posiadania uprzednio określonego wykształcenia. Również tę grupę szkoleń cechuje duża różnorodność tematyczna. W trakcie sześciomiesięcznej nauki, słuchacze mają możliwość poszerzenia swej wiedzy w zakresie takich kursów jak *Antropologia i kino; Filozofia jako terapia; Historia i literatura: dzieło literackie jako źródło historyczne; Podstawowy kurs samozatrudnienia: jak stworzyć własny biznes; Rozwój gospodarczy a globalizacja; Tłumaczenia z angielskiego na hiszpański: teoria i praktyka; Wprowadzenie do praw człowieka; Zrozumieć międzynarodową gospodarkę.*

Odpowiedzią UNED na potrzeby rynku pracy są kursy organizowane w ramach Programu Rozwoju Zawodowego (*Programa de Desarrollo Profesional*). Inicjatorami ich uruchomienia są bardzo często prywatne firmy oraz organizacje społeczno-gospodarcze, zainteresowane podniesieniem kwalifikacji swych pracowników. Po ich ukończeniu student otrzymuje dyplom zaświadczaający o aktualizacji swej wiedzy zawodowej (*Diploma de Actualización Profesional*) bądź – Dyplom Eksperta Zawodowego (*Diploma de Experto Profesional*) w przypadku kursów wymagających zdobycia większej liczby punktów ECTS. W roku akademickim 2012/2013 pierwszy z ww. dyplomów

można było otrzymać w ramach 22 kursów, zaś drugi – 66. W przeciwieństwie do poprzednich programów, tym razem tematyka kursów w dużo większym stopniu konstruowana jest pod kątem jej przydatności dla rynku pracy. W ofercie UNED można więc znaleźć m.in. następujące szkolenia: *Dom dla każdego dziecka: program kształcenia i wsparcia rodzin zastępczych*, *Europejski Doradca Finansowy*, *Prawa autorskie i własność intelektualna*, *Prawo pracy*, *Zarządzanie bezpieczeństwem*.

Kolejny program w ofercie UNED – w ramach wspomnianego wcześniej uniwersyteckiego kształcenia *pozaministerialnego* (*enseñanza no reglada*) – obejmuje 34 kursy, których tematem przewodnim jest szeroko rozumiane zdrowie (*Formación en el Área de la Salud*). W zależności od specyfiki konkretnego kursu, jego ukończenie umożliwia otrzymanie jednego z następujących dyplomów: *Máster*, *Experto Universitario Especialista Universitario*, *Experto Profesional*, *Actualización Profesional*. W przypadku każdego z kursów wymogi przyjęcia (lub ich brak) są tożsame z zasadami obowiązującymi we wcześniej zaprezentowanych programach.

Funkcjonujące w obrębie UNED Uniwersyteckie Centrum Kształcenia Językowego na Odległość (*Centro Universitario de Idiomas a Distancia*) stwarza studentom możliwość uczestnictwa w licznych kursach językowych. Oferta koncentruje się na nauczaniu nie tylko wybranych języków obcych, ale również tych, które w kilku regionach kraju są traktowane na równi z hiszpańskim/kastylijskim (tj. baskijskiego, galicyjskiego i katalońskiego).

Ciekawą inicjatywą omawianej tu uczelni, wpisującą się bardzo klarownie w ramy edukacji ustawicznej, jest jej projekt o nazwie *UNED Senior*, skierowany do osób powyżej 55 roku życia. W swych założeniach wypełnia on podobną rolę co tradycyjne uniwersytety trzeciego wieku. Jego głównym celem jest więc oferowanie kształcenia w tematyce, która będzie interesująca dla studiujących seniorów, i co w konsekwencji przyczyni się również do poprawy jakości ich życia. Dostosowywanie zakresu przekazywanej wiedzy oraz strategii nauczania do specyfiki odbiorców, jak również sprzyjanie relacjom interpersonalnym oraz dialogowi międzypokoleniowemu to kolejne ważne elementy omawianego tu projektu.

Oferowane przez UNED zajęcia odbywają się podczas regularnych sesji organizowanych w formie stacjonarnej przez wybrane Centra Stowarzyszone. W roku akademickim 2011/2012, w projekcie uczestniczyło 21 wymienionych powyżej jednostek. W pierwszym semestrze naukę pobierało 1993 seniorów, zaś w drugim kontynuowało ją nieco mniej (1769). Oferta zajęć była bardzo różnorodna. Wśród z nich znalazły się m.in. następujące tematy: *Gimnastyka umysłowa, stymulacja pamięci; Historia sztuki; Informatyka: sieci społeczne i zasoby Internetu; Jak zrozumieć dzieło sztuki; Nowe technologie; Profilaktyka zdrowotna. Medycyna naturalna; Rośliny lecznicze; Warsztat pisarski; Wielkie osobistości literatury hiszpańskiej; Wstęp do sztuki i kultury Renesansu; Źródła energii: perspektywa globalna*.

Dane zaprezentowane przez UNED wskazują, iż w roku akademickim 2012/2013 kształcenie na omawianej tu uczelni – we wszystkich zaproponowanych formach – pobierało łącznie 260 079 studentów (Strona internetowa UNED).

Warto nadmienić, iż UNED pełni jeszcze jedną ważną funkcję w systemie hiszpańskiego szkolnictwa wyższego. Do jego kompetencji należy bowiem pośredniczenie w procesie rekrutacji na studia wyższe osób, które dotychczasową edukację realizowały poza Hiszpanią. UNED dokonuje weryfikacji zdobytego przez nich wykształcenia oraz organizuje dla nich Uniwersytecki Egzamin Wstępny (*Prueba de Acceso a la Universidad – PAU*).

Metodologia UNED

Pierwsze wzmianki nt. tego, jak miałby wyglądać proces dydaktyczny w Narodowym Uniwersytecie Kształcenia na Odległość, można odnaleźć już w treści Ustawy Edukacyjnej z 1970 r. Jak przypomina L. García Arieto (2006, s. 36), autorzy niniejszego aktu opowiadali się za powołaniem do życia jednostki uniwersyteckiej, w której nauczanie odbywałoby się za pośrednictwem tradycyjnej poczty, radia oraz telewizji. Chodziło o wsparcie edukacji takimi środkami technicznymi, które śmiało można było określić – w owych czasach – mianem innowacyjnych. W każdym z kolejnych statutów uczelni metodologia nauczania opierała się na zastosowaniu nowoczesnych technologii. Nawet jeśli w każdym z nich pod tym mianem kryły się inne rozwiązania techniczne.

W koncepcji UNED nauczanie na odległość oparte jest na dialogu między nauczycielem a studentem. Ten ostatni, mimo istniejącej bariery przestrzennej, nabywa nową wiedzę i umiejętności w sposób niezależny i elastyczny. Ważną rolę w tym procesie odgrywa wykorzystanie możliwości, jakie stwarzają dostępne technologie. Aby pomóc studentom w osiągnięciu zamierzonych celów edukacyjnych, kadra akademicka opracowuje odpowiedni materiał dydaktyczny dla swojego przedmiotu oraz wybiera środki, jakimi będzie on transmitowany. Wśród nich znajdują się materiały drukowane, audiowizualne oraz teleinformatyczne (García Arieto 2006, s. 38–43).

Materiały tekstowe w dalszym ciągu stanowią fundamentalny składnik procesu dydaktycznego w większości uniwersytetów na odległość. Coraz częściej jednak bywają one uzupełniane innymi środkami audiowizualnymi oraz informatycznymi. W chwili obecnej UNED jest największym wydawcą uniwersyteckim w całej Hiszpanii. Szczególnie ważnym rodzajem publikacji ukazującym się pod jego szyldem są tzw. Jednostki Dydaktyczne (*Unidades Didácticas*). Niemal każdy oferowany przedmiot posiada własne ich wydania, opracowane zgodnie z wymogami kształcenia na odległość, tak by umożliwiały studentom samodzielną naukę. Publikację poprzedza analiza ich treści, dokonywana przez Uniwersytecki Instytut Kształcenia na Odległość. Zalecane jest, by Jednostkom Dydaktycznym towarzyszyły inne materiały drukowane,

audiowizualne bądź informatyczne, które przez poszczególnych nauczycieli zostaną uznane za przydatne w procesie dydaktycznym (García Arieto 2006, s. 38–39).

Szczególnie wiele możliwości w omawianym tu względzie stwarzają środki audiowizualne. Radio, telewizja, videokonferencje czy też platformy wirtualne znacznie usprawniają i ułatwiają relacje na linii nauczyciel–student.

W 1974 r. została utworzona Dyrekcja Techniczna (*Dirección Técnica*), która odpowiadała za stosowanie pomocy audiowizualnych przez kadrę akademicką. Jej aktywność skupiała się w głównej mierze na kwestiach związanych z programowaniem materiałów radiowych emitowanych za pośrednictwem Narodowego Radia Hiszpańskiego (*Radio Nacional Española*). Wszystkie audycje były od tej pory nagrywane, a następnie rozsyłane do Centrów Stowarzyszonych. Od roku 1998 cała aktywność radiowa UNED jest dostępna w Internecie, dzięki czemu studenci oraz inne zainteresowane osoby mogą z łatwością dotrzeć do poszukiwanych zasobów.

Od roku akademickiego 1991/1992 ważnym środkiem dydaktycznym wykorzystywanym przez UNED stała się telewizja. Została nawiązana współpraca z publicznym nadawcą hiszpańskim (*Radiotelevisión Española*) ws. emisji wybranych programów. Materiały te nagrywane początkowo na kasetach VHS, a w okresie późniejszym na nowocześniejszych nośnikach, dotyczą tematów z rozmaitych dziedzin nauki. Obecnie produkcje UNED są rozpowszechniane za pośrednictwem dwóch kanałów telewizyjnych: La 2 oraz TVE Internacional.

Kooperacja z mediami zewnętrznymi nie jest jedynym sposobem prezentowania przez UNED swych materiałów edukacyjnych. Za sprawą projektu *TeleUNED* uczelnia dysponuje w chwili obecnej własnym portalem internetowym (będącym częścią oficjalnej strony www), za pośrednictwem którego m.in. transmituje na żywo ważne wydarzenia naukowo-kulturalne oraz umożliwia studentom swobodny dostęp do swej bogatej wideoteki.

To właśnie wspomniane powyżej Internet należałoby uznać za to medium elektroniczne, które w ciągu 40 lat działalności UNED odcisnęło najmocniejszy ślad na stosowanej przez tę uczelnię metodologii kształcenia. Pierwsze próby jego wykorzystania dla celów edukacyjnych UNED miały miejsce w roku akademickim 1995/96. To wtedy, jak wspomina L. García Arieto (García Arieto 2006, s. 41), pierwsi wykładowcy zaczęli wykorzystywać w swej pracy dydaktycznej strony internetowe czy też używać poczty elektronicznej. Dwa lata później już wszyscy profesorowie pracujący w madryckiej siedzibie uczelni dysponowali komputerami podłączonymi do Internetu. Podobnie rzecz się miała z uniwersytecką administracją. Świadomość wielkich możliwości, jakie zaczęły rysować się przed tym nowym medium technicznym, legła u podstaw wdrożenia Planu Wirtualizacji (*Plan de Virtualización*) całej omawianej tu uczelni. Zainicjowano go w roku akademickim 2000/2001, kiedy to świeżo przyjęci studenci każdego z kierunków mogli korzystać z nowych

narzędzi technologicznych, które wspomagały realizację poszczególnych przedmiotów. Niezwykle użyteczne w procesie kształcenia na odległość okazały się platformy wirtualne. Najważniejsza z nich – *Web Course Tool (WebCT)*, zaprojektowana przez *British Columbia University*, stosowana do dzisiaj przez UNED, znacząco usprawnia realizację poszczególnych kursów akademickich. Umożliwia dostęp do różnorodnych materiałów dydaktycznych, które stanowią uzupełnienie tradycyjnych, drukowanych publikacji. Poza artykułami w wersji elektronicznej zawiera odnośniki do polecanych stron internetowych, przydatnych dokumentów, jak również pomoce multimedialne wyprodukowane przez Uniwersytet. Zważywszy że w niektórych z realizowanych przedmiotów partycypuje nawet 4000 studentów, szczególnego znaczenia nabiera kwestia komunikacji między wszystkimi uczestnikami procesu dydaktycznego. Głównym narzędziem, które przychodzi tu z pomocą, są liczne *fora*, których przeznaczenie w zależności od ich rodzaju bywa różne. Warto wspomnieć o kilku z nich. I tak np. Tablica ogłoszeń (*Tablón de anuncios*) to miejsce, w którym kadra nauczycielska rezydująca w madryckiej Siedzibie Głównej na bieżąco przekazuje studentom wytyczne związane z realizacją danego kursu. Komunikacja między profesorami odpowiedzialnymi za kwestie merytoryczne oraz ich współpracownikami w Centrach Stowarzyszonych jest prowadzona za pośrednictwem Forum Profesorskiego (*Foro de Tutores*). To właśnie tutaj, w przestrzeni niedostępnej dla pozostałych uczestników kursu, następuje dyskusja nt. tego, w jaki sposób wspomóc studentów w ich samokształceniu, w procesie nabywania wiedzy z zakresu nauczanego przedmiotu. Uzyskane tą drogą wskazówki *tutor* stara się wdrażać w życie w trakcie osobistych konsultacji ze studentami bądź za pośrednictwem platformy wirtualnej. Fora Centrów Stowarzyszonych (*Foros de Centros Asociados*) to miejsca, na których każdy z *tutorów* ma swoją indywidualną przestrzeń do zagospodarowania. Udzielanie porad dotyczących realizacji konkretnych przedmiotów oraz wszelkich kwestii związanych ze studiowaniem w UNED to – jak już wspomniano – najważniejsze aspekty relacji między *tutorami* a uczestnikami kursów. Ci ostatni mogą wymieniać między sobą informacje za pośrednictwem Forum Studenckiego (*Foro de estudiantes*). Okolicznością sprzyjającą komunikacji jest w tym przypadku fakt, iż przestrzeń ta nie jest przez nikogo ogólnie moderowana. Najczęściej stanowi więc ona płaszczyznę do wymiany opinii, notatek oraz innych materiałów naukowych.

Współpraca międzynarodowa

Ważnym aspektem działalności UNED jest współpraca naukowo-badawcza z ośrodkami zagranicznymi. W zdecydowanej mierze koncentruje się ona na dwóch kierunkach geograficznych: Europie oraz Ameryce Łacińskiej.

Będąc częścią Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, UNED aktywnie uczestniczy w licznych inicjatywach i projektach międzynarodowych

realizowanych pod auspicjami Komisji Europejskiej. Mowa tu m.in. o programie Alfa (kooperacja europejskich instytucji szkolnictwa wyższego z ich latynoamerykańskimi odpowiednikami), Tempus (wspieranie rozwoju szkolnictwa wyższego w krajach Europy Wschodniej, Kaukazu i Bałkanów) oraz o najpowszechniejszym z nich: Uczeniu się Przez Całe Życie (*Lifelong Learning Programme*).

Szczególnie wiele uwagi poświęca UNED wzajemnym relacjom z ośrodkami akademickimi w Ameryce Łacińskiej. W ramach programu *IberUNED* hiszpańska uczelnia kieruje do latynoamerykańskich partnerów wiele inicjatyw, które są dla nich ważnym wsparciem instytucjonalnym oraz naukowym. Użyczenie własnej metodologii kształcenia na odległość, szkolenia i warsztaty nt. procesów jej wdrażania czy wreszcie fundowanie stypendiów na realizację wybranych kursów dla tamtejszej młodzieży oraz pracowników oświaty to najczęstsze formy wspomnianego wsparcia.

Swymi doświadczeniami UNED dzieli się również na forum Iberoamerykańskiego Stowarzyszenia Szkolnictwa Wyższego na Odległość (*La Asociación Iberoamericana de Educación Superior a Distancia – AIESAD*), którego od X 1980 r. – tj. od momentu jego założenia – jest aktywnym członkiem. Wymianie myśli sprzyjają organizowane średnio co dwa lata Iberoamerykańskie Spotkania nt. Szkolnictwa Wyższego na Odległość (*Los Encuentros Iberoamericanos de Educación Superior a Distancia*). Od 1983 r. zorganizowano piętnaście tego typu konferencji, zaś ich uczestników gościły już m.in. Bogotą, Tucumán (Argentyna), San José (Kostaryka), Caracas, Madryt, miasto Meksyk, Rio de Janeiro, Quito oraz Lizbona (Miranda A., Yee M. 2010, s. 23–25). Ostatnie z takich spotkań odbyło się w Cartagena de Indias (Kolumbia) w październiku 2012 r. i poświęcone było roli, jaką winno spełniać kształcenie na odległość w procesie wyrównywania szans edukacyjnych oraz w walce z wykluczeniem społecznym w regionie (Strona internetowa Iberoamerykańskiego Stowarzyszenia Szkolnictwa Wyższego na Odległość).

Zakończenie

Czterdzieści lat minęło, jak jeden dzień ... Refren ten nieodłącznie towarzyszył komediowym perypetiom znanego bohatera serialowego. I choć w jego przypadku słowa te były okraszone nutką nostalgii za tym, co minione, obawą, iż najlepsze chwile w życiu ma on już dawno za sobą, to w odniesieniu do jubilatą, któremu poświęcony jest niniejszy artykuł, trudno mówić o lęku przed przyszłością, przed tym, co przyniesie jutro. Cała dotychczasowa historia Narodowego Uniwersytetu Kształcenia na Odległość pokazała, iż jest to uczelnia chętnie podejmująca nowe wyzwania, niebojąca się postępu technicznego oraz przemian z nim związanych. Specyfika jego funkcjonowania od lat zasadza się na uważnej obserwacji zmian dokonujących się w dziedzinie rozwoju środków komunikacji oraz takim ich wykorzystywaniu, by służyły

solidnej edukacji możliwie jak największej liczby osób. UNED wychodzi z założenia, iż kształcenie na odległość jest idealnym rozwiązaniem dla tych wszystkich, którzy napotykają rozmaite bariery w dostępie do tradycyjnych placówek edukacyjnych. Tempo, w jakim rozwija się współczesna technika, skłania do wniosku, iż UNED – podobnie jak inne tego typu instytucje – nie powiedział jeszcze ostatniego słowa. Wydaje się wręcz, iż to właśnie teraz, w obliczu błyskawicznie dokonujących się zmian technologicznych, jego oferta będzie zdobywać coraz większe uznanie wśród potencjalnych odbiorców. Personifikując więc niejako tego hiszpańskiego 40-latkę, można mu śmiało rzec: *na drugie tyle teraz przygotuj się, a może i na trzecie, któż to wie?*

Bibliografia

Gmerek T. (2011), *Edukacja i nierówności społeczne. Studium porównawcze na przykładzie Anglii, Hiszpanii i Rosji*, Wydawnictwo Impuls, Kraków.

Mosakowski R. (2001), *Szkolnictwo wyższe w Hiszpanii*, Forum Akademickie, nr 11.

Netografia

Datos y cifras del sistema universitario español. Curso 2012–2013 (2012), Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, dostępny na <http://www.mecd.gob.es/dctm/sue/datos-y-cifras-sistema-universitario-espanol.pdf?documentId=0901e72b814eed28> (otwarty 23.01.2013).

Dziewulak D. (2012), *Kształcenie na odległość w wybranych państwach europejskich*, „Analizy BAS”, Biuro Analiz Sejmowych, nr 18 (85), dostępny na [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/AD37E2470785EA34C1257A-A00043AAACE/\\$file/Analiza_BAS_2012_85.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/AD37E2470785EA34C1257A-A00043AAACE/$file/Analiza_BAS_2012_85.pdf) (otwarty 05.01.2013).

García Aretio L. (1999), *Historia de la Educación a Distancia*, “RIED. Revista Iberoamericana de Educación a Distancia”, vol. 2, no 2, s. 8–27, dostępny na <http://www.utpl.edu.ec/ried/images/pdfs/vol2-1/historia.pdf> (otwarty 05.01.2013).

García Aretio L. (2001), *Educación a distancia; ayer y hoy*, [w:] Blázquez Entonado F. (ed.), *Sociedad de la información y educación*, Junta de Extremadura, Mérida, dostępny na http://tecnologiaedu.us.es/tecnoedu/images/stories/soc_ed.pdf (otwarty 05.01.2013).

García Aretio L. (2006), *La Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED) en España*, “RIED. Revista Iberoamericana de Educación a Distancia”, vol. 9, no 1–2, s. 17–51, dostępny na <http://www.utpl.edu.ec/ried/images/pdfs/vol9-2.pdf> (otwarty 05.01.2013).

Iberoamerykańskie Stowarzyszenie Szkolnictwa Wyższego na Odległość (La Asociación Iberoamericana de Educación Superior a Distancia – AIESAD), <http://www.uned.es/aiesad>

Ministerstwo Edukacji, Kultury i Sportu (Ministerio de la Educación, Cultura y Deporte – MECED), <http://www.mecd.gob.es/educacion/universidades/estadisticas-informes/estadisticas/alumnado.html> (otwarty 21.01.2013).

Miranda A., Yee M. (2010), *La Educación a Distancia en Iberoamérica: XXX aniversario de la AIESAD*, “RIED. Revista Iberoamericana de Educación a Distancia”, vol. 13, no 2, s. 13–36, dostępny na <http://www.utpl.edu.ec/ried/images/pdfs/educacion-a-distancia-ibero.pdf> (otwarty 05.01.2013).

Narodowy Uniwersytet Kształcenia na Odległość (La Universidad Nacional de Educación a Distancia – UNED), <http://portal.uned.es>.

Radio ECCA (Emisora Cultural Canaria), <http://www.radioecca.org/conozca/quienes/>.

Summary

The National University of Distance Education (UNED) from Spain – 40 years serving continuing education

Keywords: UNED, distance education, continuing education, higher education in Spain

The National University of Distance Education (UNED) celebrate its 40th anniversary in the 2012th year. Currently, the University is one of the largest institutions specialized in distance education in Europe and in the world. In this article an author presents selected aspects of working the UNED: the history, the structure, the educacional offer and the methodology of learning. A lot of solutions applicated in the UNED are worth to discuss in the context of polish distance education.